

KÖRFEZ'İN ABD İLE İLİŞKİLERİNDE DENGİ ARAYIŞI

“

Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin akabinde Körfez ülkeleri tarafsız diplomatik pozisyon izlemeye gayret gösterirken, Batılı ülkelere işgali kınadıkları mesajlarını vermişler fakat Rusya'ya karşı yaptırımlara katılma konusunda istekli olmamışlardır.

”

DOÇ. DR. İSMAİL NUMAN TELCİ

Başkan Yardımcısı ORSAM

Körfez ülkelerinin siyasi, ekonomik ve güvenlik iş birliği bağlamında Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) alternatifi güçler aradığı mefhumu Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle daha yoğun şekilde ortaya çıkmıştır.

Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin akabinde Körfez ülkeleri tarafsız diplomatik pozisyon izlemeye gayret gösterirken, Batılı ülkelere işgali kınadıkları mesajlarını vermişler fakat Rusya'ya karşı yaptırımlara katılma konusunda istekli olmamışlardır. Bununla birlikte sadece Rusya'nın Ukrayna'yı işgali değil, ABD ve Suudi Arabistan ile ABD ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ilişkilerinde de birtakım gelişmeler meydana gelmiştir. İlgili gelişmeler sonrasında, Körfez ülkelerinin ABD ile ilişkilerini test ettiği ve ilişkilerde denge arayışı içerisinde oldukları görülebilir. Barack Obama döneminde, Körfez ülkelerinin askerî tehdit kaynaklarının başlıcasını oluşturan İran'ın hamleleri, İran Nükleer Anlaşması olarak bilinen Kapsamlı Ortak Eylem Planı'nın (JCPOA) imzalanmasıyla had safhaya ulaşmıştır.

“

Son dönemde ABD-Suudi Arabistan ilişkilerindeki en önemli meseleler, İran'a yönelik izlenen politikalar, Rusya-Ukrayna krizi, petrol üretiminin artırılması ve Veliaht Prens Muhammed bin Selman'ın konumudur.

”

İlk elde İran'ın nükleer silah üretme çabalarının hukuki yoldan engellenmesi ve zorlaştırılması amacına matuf olduğu düşünülse de yaptırımların aşamalı olarak kaldırılacağı gerçeği, Körfez ülkeleri ve İsrail gibi bölge ülkelerini ABD ile gergin ilişkiler dönemine sokmuştur. Nitekim, ardından gelen Donald Trump dönemi gerek Körfez gerekse İsrail gibi bölge ülkeleri açısından İran-karşıtı politikalarda önemli bir dönemi temsil etmiştir.

Obama döneminin aksine Trump döneminde İran'a yönelik maksimum baskı politikası izlenmiş ve JCPOA - İran Nükleer Anlaşması ABD tarafından tek taraflı olarak terk edilmiştir. Bu çerçevede Trump döneminde, Körfez ülkeleri ve İsrail'in Ortadoğu'ya yönelik politikalarında uyumlaştırılma, ilgili ülkeler ve Trump yönetimi tarafından tercih edilmiştir. Joe Biden dönemine gelindiğinde ise İsrail ile bölgesel normalleşme faaliyetleri ilk elde kesintiye uğramış ve Biden döneminde yeni bir ülke İsrail ile siyasi normalleşme anlaşması imzalamamıştır. Bu çerçevede, Biden yönetiminin Körfez ülkeleriyle Obama dönemine benzer şekilde bazı sorunlar yaşadığı aşikârdır. Nitekim Körfez ülkelerinin Rusya'nın Ukrayna'yı işgali sonrasında takip ettiği politikalar, bir bakıma Körfez-ABD ilişkilerinin gergin olmasında önemli bir fak-

törken Biden yönetiminin ve diğer Amerikan kurumlarının politikaları da ikili ilişkilerin gergin olmasının diğer sebebini oluşturmaktadır.

ABD-SUUDİ ARABİSTAN İLİŞKİLERİ

Son dönemde ABD-Suudi Arabistan ilişkilerindeki en önemli meseleler, İran'a yönelik izlenen politikalar, Rusya-Ukrayna krizi, petrol üretiminin artırılması ve Veliaht Prens Muhammed bin Selman'ın konumudur. Bu çerçevede bütün bu meselelerin iç içe geçmiş şekilde etkiler doğurduğu gözlemlenebilir. Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle birlikte Körfez ülkelerinin dünya enerji arzındaki payları tekrardan stratejik bir hâle gelmiş ve dolayısıyla ABD ve Avrupalı müttefikleri Körfez'e yönelik stratejilerinde değişikliğe gitmiştir. İşgalin ardından temmuz ayında, Katar Emiri Temim bin Hamed el-Sani'yi Beyaz

Saray'da kabul eden ABD Başkanı Joe Biden'ın önemli gündem maddelerinden bir tanesi de Katar'ın sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) üretimi ve geleceğe yönelik senaryolardı. Bunun yanında, işgalin sebep olduğu enerji krizinde Suudi Arabistan'ın petrol arzını artırması yönünde, ABD yönetiminden çeşitli baskılar yapıldığı da bir gerçektir. Biden'ın kıdemli diplomatları, birçok kez Suudi yönetimiyle görüşmeler gerçekleştirerek petrol üretiminin artırılmasını istemişlerdir. Bu durumda, petrol üretiminin artırılması petrol ve türevlerinin fiyatlarını düşürecek ve Rusya'nın enerji ihracatından elde ettiği gelirleri azaltacaktı. Fakat Suudi Arabistan yönetimi, ABD ile ilişkilerinde yaşadığı diğer sorunlara da binaen petrol üretimini direkt artırma kararı almamıştır. Şubat ayından ekim ayına gelindiğinde değişen konjonktürle Suudi Arabistan OPEC (Petrol İhracat Eden Ülkeler Örgütü) ve OPEC+ bünyesinde alınan karar sonucunda, toplam OPEC+ petrol arzının kasım ayından itibaren günlük petrol

üretiminin 2 milyon varil kesilmesi kararına olumlu yaklaşmıştır. Dolayısıyla ABD ve Suudi Arabistan arasında enerji konusunda gergin dönemler yaşanmaya devam edeceği buradan görülebilmektedir.

ABD-Suudi Arabistan ilişkilerine bakıldığında Veliaht Prens Muhammed bin Selman'ın konumu tamamıyla farklı bir boyutu temsil etmektedir. Biden yönetimi, Ukrayna'nın işgaliyle birlikte, Biden'ın seçim kampanyası döneminde birçok yönüyle eleştirdiği Suudi Arabistan ve ülkenin Veliaht Prensi'yle doğrudan ilişki kurmak durumunda kalmıştır. ABD içerisinde özellikle demokrat çevrelerden Muhammed bin Selman'a yönelik devam eden tepkiler de hesaba katıldığında, ilişkilerin bu boyutu görülebilmektedir. Nitekim iki ülke ilişkilerinde Muhammed bin Selman'ın rolünün son dönemde alınan bir kararla farklı aşamaya geçildiğini de göstermektedir. Öncesinde savunma bakanı ve veliaht prens olarak görev yapan Muhammed bin Selman, Suudi Arabistan lideri Kral Selman bin Abdülaziz

tarafından yayımlanan bir kararnameyle Suudi Arabistan'ın başbakanı ilan edilmiştir. Savunma bakanlığı görevini kardeşi Halid bin Selman'a bırakan Muhammed bin Selman'ın, başbakanlık görevi hasebiyle ABD'de legal meseleler açısından devlet/hükümet başkanı dokunulmazlığından yararlanması kuvvetle muhtemeldir. Nitekim, Muhammed bin Selman'a ABD makamlarında gerek Cemal Kaşıkçı meselesiyle gerek Saad el-Cibri meselesiyle ilgili açılan davalarda, artık hükümet başkanı olmasından dolayı önemli değişiklikler yaşanması beklenmektedir. Hâlihazırda konuyla ilgili olarak, Saad el-Cibri'nin ABD makamlarında Muhammed bin Selman'a karşı açtığı davada görüşü istenen ABD Adalet Bakanlığı da değişen durumları göz önüne almak amacıyla mahkemeden süre istemiştir. Kuvvetle muhtemel Muhammed bin Selman'ın başbakan ilan edilmesi, ABD-Suudi Arabistan ilişkilerini ileriki dönemlerde de etkileyecektir.

ABD-BAE İLİŞKİLERİ

ABD-Suudi Arabistan ilişkilerinde olduğu gibi ABD-BAE ilişkilerinde de temel meseleler İran'a yönelik yaklaşım, Rusya-Ukrayna krizi ve enerji politikaları ve Tom Barrack'ın mahkeme sürecidir. İran'a yönelik Biden yönetimi tarafından işletilen müzakere süreçleri, temelde BAE dış politikası açısından 2019 yılının Haziran ortasından bu yana değişmekte olan İran politikasıyla değerlendirildiğinde rasyonel olarak görülebilir. Fakat BAE'nin gerek İsrail ile siyasi normalleşme sağlamış olması gerek Yemen'de ve Irak, Lübnan, Suriye gibi ülkelerde

İran'ın desteklediği milislerin BAE'ye tehdit arz etmesi olasılıkları gibi meselelerle birleştiğinde, İran'ın nükleer kapasitesinin kısıtlanması BAE açısından istenen bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu dönemde de ABD-BAE ilişkilerinde, İran'a yönelik politikalar bir boyutu temsil etmektedir.

Bununla birlikte, Rusya'nın Ukrayna'yı işgali sonrasında önemli bir enerji aktörü olarak ortaya çıkan bir diğer ülke de BAE'dir. Bu çerçevede BAE, ilk elde petrol üretiminin artırılması bağlamında çabalara destek verilebileceğini Washington Büyükelçisi Yusuf el-Uteybe aracılığıyla açıklamış olsa da Şubat-Ekim 2022 tarihleri arasında değişen konjonktür, BAE'nin de son dönemde gerçekleştirilen OPEC+ toplantısıyla alınan petrol üretiminin kasım ayında 2 milyon varil günlük üretimin kesilmesi kararına destek vermesini gerektirmiştir. BAE Enerji Bakanı OPEC+ toplantısı kapsamında yaptığı açıklamasında, BAE'nin de petrol üretiminde kesintiye gitme kararını almasının nedeninin "siyasi değil teknik" olduğu ifadelerini kullanmıştır. Bu çerçevede BAE de ABD ile ilişkilerinde tahribat seviyesini azaltmaya çalışırken, OPEC ve OPEC+ içerisindeki konumunu koruma gayreti içerisine girmiştir.

ABD-BAE ilişkilerindeki bir diğer konu ise Trump yönetimi göreve başlama komitesinin direktörü Tom Barrack'a BAE ile ilişkileri sebebiyle açılan davadır. Tom Barrack hakkında son gelişmelere göre, Trump yönetiminin dışişleri bakanlarından Rex Tillerson'un

ifade verdiği görülmektedir. Tillerson ifadelerinde Barrack ve Trump'ın Körfez siyasetine yönelik görüş alışverişinde bulunduğunu ifade etmiştir. Bu çerçevede bakıldığında, BAE'nin ABD siyasetine hukuksuz bir şekilde etki etmeye çalıştığı iddiaları, ileriki dönemlerde de ABD-BAE ilişkilerini olumsuz etkileme potansiyeline sahiptir.

“

Gerek Suudi Arabistan'ın gerekse de BAE'nin siyasi, ekonomik ve askerî alanda ABD'nin doğrudan onayını almayacak politikalar tercih ettiği dönemlerden geçilmektedir. Bu aşamada, her iki aktörün de Rusya'nın Ukrayna'yı işgal ettiği dönemde elde edebileceği konjonktürel fırsatları, ABD ile geleneksel güvenlik bağlarını tamamiyle koparmadan değerlendirmek istediği görülmektedir.

”

Sonuç olarak ABD-Körfez ilişkilerinde Suudi Arabistan ve BAE'nin

ABD ile denge arayışında oldukları ifade edilebilir. Gerek Suudi Arabistan'ın gerekse de BAE'nin siyasi, ekonomik ve askerî alanda ABD'nin doğrudan onayını almayacak politikalar tercih ettiği dönemlerden geçilmektedir. Bu aşamada, her iki aktörün de Rusya'nın Ukrayna'yı işgal ettiği dönemde elde edebileceği konjonktürel fırsatları, ABD ile geleneksel güvenlik bağlarını tamamiyle koparmadan değerlendirmek istediği görülmektedir.

Nitekim, bu bağların tamamen kopma ihtimalinin olmadığı açıktır. Fakat özellikle son günlerde, ABD'de demokrat çevreler tarafından Suudi Arabistan ve BAE'deki askerî varlıklar gündeme getirilmektedir. ABD'de Biden yönetiminin ilgili bölgelerdeki askerî varlıkların çekilmesi ve azaltılması gibi olasılıkları gündemine alıp almamasından daha önemlisi ise bu meselelerin belirli çevrelerin çabaları sayesinde gündeme gelmesiyle her iki tarafı da ivedi ve planlanmamış adımlar atmaya zorlayabilecek olmasıdır. ■